

Textos a part
TEATRE CONTEMPORANI

ALBA

(O EL JARDÍ DE LES DELÍCIES)

Marc Artigau i Queralt

Pròleg d'Ingrid Guardiola

AROLA EDITORS

ALBA
(O EL JARDÍ DE LES DELÍCIES)

Textos a part

TEATRE CONTEMPORANI

Edita: Arola Editors
1a edició: Setembre del 2018
© del text: Marc Artigau i Queralt
© del pròleg: Ingrid Guardiola
Disseny gràfic: Fèlix Arola
Impressió: Gràfiques Arrels
ISBN: 978-84-94927-02-7
Dipòsit legal: T 1262-2018

Col·lecció Textos a Part

Polígon Francolí, Parcel·la 3
43006 Tarragona
Tel.: 977 553 707
Fax: 902 877 365
arola@arolaeditors.com
arolaeditors.com

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, tret de l'excepció prevista per la llei. Dirigiu-vos a l'editor o a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals d'algun fragment d'aquesta obra.

ALBA

(O EL JARDÍ DE LES DELÍCIES)

Marc Artigau i Queralt

Pròleg d'Ingrid Guardiola

AROLA EDITORS

NO ERA ELLA, ERA INTERNET

Escric des d'una petita casa adossada a l'Escala, complint amb les vacances familiars. No hi ha Internet i la cobertura mòbil és tènue. Aquí el que se sap i el que s'ignora es comparteix a taula, no es busca ni es verifica al núvol. La socialització de la vida als mitjans de comunicació digitals i en xarxa cada vegada es diferencia menys d'un *quiz show*. Tot és competició, teca en tensió per a la mirada *voyeur*, un joc d'«a veure qui l'endevina» primer. En aquest racó de món, en canvi, no hi ha formularis, falses preguntes o impostures, no hi ha ni més ni menys que el que hom porta a sobre. Fa uns quants anys que rumio i escric amb el comodí d'Internet, del núvol, gestionant la memòria entre la mandra i la intensitat, com si fos un circuit de connexió i desconnexió en lloc d'una manera de viure el món des del sensible i l'intel·ligible, com si un pogués decidir què recordar i què no, quan, precisament, la memòria treu partit de l'atzar i treu ferro a la voluntat —en una època en què sembla que haguem de tenir una voluntat de ferro—, és a dir, acaba decidint a través nostre per a nosaltres, fins i tot malgrat nosaltres.

Delegar el coneixement a les màquines fa que ens relacionem amb la memòria a batzegades, que reservem l'experiència i el record de l'experiència a una informació sintètica (sovint sota la forma d'un parell d'imatges) que serà ampliada i socialitzada a casa amb l'ajuda de la màquina. De la mateixa manera, les lectures són proferides individualment, fragmentadament i a alta velocitat, de reüll, sense memoritzar aquelles línies que abans un hauria cregut imprescindibles. El que s'empobreix és la memòria a llarg termini i la sedimentació de l'experiència. Les cites no es graven a foc, assaborint-les amb el gest melós d'allò que conforma i confirma un sentit. En lloc d'això se separen del seu context narratiu matriu i acaben al dipòsit bastard de l'autoajuda 2.0. Les paraules a Internet són com llums de neó, són de freda radiació. Nietzsche i Vinyoli són dues de les referències d'*Alba* (o *El jardí de les delícies*), els he llegit ambdós, però aquí no tinc accés ni als llibres ni al núvol per donar mostres d'un coneixement profund de les obres que, evidentment, no seria real, però podria semblar-ho. Ens hem especialitzat en el falsejament d'un coneixement fragmentari i de *copy-paste* (copiat i enganxat).¹ Aquest procés, si s'aplica al coneixement, fa d'aquest mera informació, poca cosa més. Som uns erudits de Google, el coneixement ha esdevingut un procés de verificació informativa avalat pel núvol i assentim amb el cap per donar la impressió que és un coneixement viu. Però

1 El ja clàssic *copy-paste* no és exclusiu del món digital, les tradicions funcionen de la mateixa manera, però ho fan des de l'experiència, *enganxant-se* amb variacions a través de les generacions.

hem passat de viure als núvols, una zona de preguntes, divagacions, fet per perdre's un mateix, a viure al *núvol*, un lloc hiperreal on també podem errar i *navegar*, però que, en la majoria de casos, es presenta com un espai de confirmació de dades; també és l'indret on sojornen els *nous déus*, que sempre han viscut més enllà dels núvols.

Per sort, la meva memòria encara viu de renda, de tot el que vaig llegir i memoritzar en la meva adolescència i postadolescència, quan cap ordinador havia docilitzat la meva memòria. Llavors vaig encalçar un grapat de clàssics, com fan els protagonistes de l'obra, que comparteixen Eliot, Vinyoli, Frost, Brecht, Lorca, Auden o Nietzsche. De la memòria a llarg termini recupero els següents versos: «Tens molt de fred / a l'hivern i ja no te'l saps treure. / Les fulles se'ns confonen / espessament. / Esperem la destrat del boscatèr, sense por». Són uns versos, senzills i profunds, de Joan Vinyoli del poema *Branques*, que descriu, prou bé, la situació en la qual es troben els dos personatges d'*Alba* (o *El jardí de les delícies*).

Alba, la protagonista, tem fer-se vella i que el seu jo passat desaparegui amb el pas del temps, li fa por que mori tot allò que havia format part de la seva vida, no poder treure's *aquest fred* de sobre, veure a venir, amb tremolor, *la destrat del boscatèr*. És per això que compra una acompanyant sintètica (una dona robot, una androide) anomenada J-Alba, que té la mateixa fisonomia de quan ella tenia vint-i-tres anys. L'adquisició no sembla res excepcional, sinó que és una pràctica recurrent en un capitalisme de soledat radical. Tant Alba, una professora universitària d'història

de l'art, com l'Home, professor de literatura que ronda els setanta anys, havien viscut junts fins que es van avorrir, i es van separar. Ara només s'han fet vells i Alba projecta en J-Alba tot el seu passat, li programa la memòria. J-Alba és, literalment, un doble artificial. És Galatea en mans de Pigmalión, és Nathanäel enamorant-se de l'autòmata Olímpia a *L'home de sorra*, és *La Vénus d'Ille* de Prosper Mérimée, *L'Eva futura* de Villiers de l'Isle-Adam, el personatge de Futura de *Metropolis* de Fritz Lang, Samantha de *Her* de Spike Jonze, l'Ava d'*Ex machina* o la Joi del *Blade Runner 2049*. Però també és el monstre en mans del Dr. Frankenstein i el retrat de Dorian Gray.

És un doble que, com a bon doble, acaba usurpant el lloc de l'original; en aquest cas, sense recança, voluntàriament. Però J-Alba no és un doble tradicional, la seva existència no respon només a la necessitat de companyia davant d'una situació de soledat, o la creació d'un exèrcit d'esclaus sense ànima als quals dominar sense remordiment, tampoc al desig de la perfecció del cos contra la imbatibilitat del pas del temps, o a les ànsies d'ocupar el lloc del déu absent jugant a la creació de vida artificial; la seva existència, com diu Alba, no té relació amb fer-se vell, sinó amb la memòria. L'androide encarna (perquè el seu cos està acabat amb pell natural), matemàticament (perquè el seu cor és l'algorisme), tota la vida d'Alba, la seva memòria, una memòria que va perfeccionant-se a mesura que J-Alba va digerint les imatges i les informacions de la vida de la protagonista. J-Alba recupera no només els records associats a l'experiència, sinó també una cosa

més intangible i fàcilment perible: les pors, els desitjos, les ambicions i interessos de joventut d'Alba. Possiblement això és el primer que mor a mesura que ens anem fent grans i la vida obliga i vincla, no cap als altres, sinó cap avall, a mesura que la resignació supleix el desig i la por talla d'arrel, com la destal del boscatèr, els interessos més concrets i la gana. Possiblement la felicitat recau en trobar un sa equilibri entre la voluntat i el desig articulats i florits en la joventut i el que s'esdevé d'ells amb el pas del temps. En la màquina aquesta voluntat i desig no decreixen, sinó que augmenten exponencialment a través de l'autoaprenentatge, un dels àmbits de la intel·ligència artificial al qual avui en dia es destinen més diners. «La J m'ajuda a sentir i entendre alguna part de la meua vida que ja no podrà tornar. (...) La J no soc jo. És la meua memòria», diu Alba. Aquesta obsessió per immortalitzar el que és mortal és la dèria de Ray Kurzweil, un dels CEO de Google i el fundador de la Singularity University, que, davant de la pregunta sobre si existeix Déu, respon «encara no», tot esperant crear una intel·ligència superior a qualsevol déu imaginat al llarg dels segles. És a dir, si les màquines del capitalisme fordista, industrial, alleujaven la feina de l'home, sistematitzaven la producció i augmentaven la rendibilitat econòmica de la indústria, les màquines del capitalisme cognitiu del segle XXI busquen sistematitzar, rendibilitzar i millorar allò que és específicament humà: el coneixement (intel·lectual i emocional), la voluntat, la vida, la supervida. D'una relació racional amb la màquina hem virat cap a una relació mitològica.

J-Alba és un model d'acompanyant intel·lectual, logístic i fisiològic, dissenyada perquè les emocions s'adeqüin al client. És a dir, que aquestes ja no emanen de l'experiència i d'una manera de relacionar-nos amb les coses, els altres i el món, sinó d'un protocol de programació.² El discurs d'Alba no és gaire diferent als aires que bufen de Silicon Valley: possibilitats infinites, millores de l'espècie, potenciació de la memòria, la creació com el tret diferencial de l'espècie humana, la immortalitat i el paper del *deus ex machina* com a teló de fons. A les tragèdies clàssiques gregues el protagonista (el *proto agon*, el primer que moria) se sacrificava per la millora de la comunitat. Els relats engendrats per Silicon Valley, espai proveta d'innovació tecnològica i de mito-narrativa cultural, dibuixen uns herois —la projecció del superhome nascut de la hibridació amb la màquina—, que supleixen la noblesa per la caritat, que sobreviuen a la comunitat i que fan la vista grossa davant dels sacrificis i misèries d'aquesta.

La intel·ligència artificial ens fa de mirall i enfronta la humanitat a les seves limitacions com a espècie. El debat que es reprèn i que queda plasmat a l'obra és el que s'activa amb la pregunta «què ens fa humans». En una època en què els processos de simulació han substituït els processos de relació, és normal que la resposta sigui «la mentida», com diu J-Alba. O, segons Alba: «la capacitat de crear,

2 Podríem dir que els costums, les tradicions i els modals són també una espècie de protocol de programació cultural, històricament heretat i transformat, però, com a mínim, permeten sortir-ne a voluntat, malgrat que això comporti apartar-se de la norma o del centre.

d'imaginar». Els robots acompanyants de l'obra són també uns *esclaus* que donen informació sobre la meteorologia, interpreten les analítiques mèdiques o funcionen com a *animals* de companyia, entre moltes altres funcions. De fet, només són esclaus des de la perspectiva dels homes, però els andròides no podrien considerar-s'hi, ja que tècnicament l'únic que fan és complir les funcions per les quals han estat programats. Les màquines no fan res que no vulguin fer perquè la voluntat ha estat substituïda per les funcions.

Com a dobles millorats, no només han perfeccionat la memòria de l'original, sinó que, a diferència dels humans, són capaços de no ser ni esclaus ni víctimes d'aquesta memòria. Però l'Home protagonista no pot, ni vol, substituir Alba per J-Alba perquè la memòria en fa emanar les diferències i les herències, els records, com pedres a les butxaques que enfonsen l'individu en el llot del temps. La memòria fa acompanyar la voluntat d'un sentit de la responsabilitat, però també d'un allau de pors heretades i això ens fa més febles en relació amb la màquina; potser aquesta por és el que ens fa *humans, massa humans*.³ El doble, com una al·lucinació terrible, ens fa participants de la nostra insignificança, però també de la nimietat del passat: la possibilitat de recrear-lo, de recuperar-lo des del falsejament, li manlleva la seva veritat, la seva autenticitat, el seu caràcter únic, especial, tot allò que ha donat a l'individu la seva identitat. Perdre el passat és perdre els signes i les

³ *Humà, massa humà* de Friedrich Nietzsche és una de les referències bibliogràfiques que sobrevolen al llarg de l'obra.

experiències que han conformat aquesta identitat. El doble, alhora, com un Mefistòfil,⁴ és una amenaça a la integritat humana, una temptació, posa sobre la taula la possibilitat real d'equiparar el viure amb el simular i d'aconseguir, així, una felicitat basada en el simulacre, en la mentida. Llavors no és estrany que la màquina esdevingui, alhora, un fetitxe i un tabú que engendra un neoludisme⁵ de la intel·ligència artificial. Aquesta situació torna a dibuixar un «ells contra nosaltres», però en un escenari nou i complex on les persones organitzen les seves vides no des de les limitacions i possibilitats de la seva classe social, sinó des de la projecció dels seus desitjos i necessitats, acompanyats gràcies a les màquines. La màquina, amb la seva memòria imbatible, ens confronta amb tot allò que, irremeiablement, anem perdent; i amb la seva capacitat de donar forma a alguns dels nostres desitjos, potser ens podrà fer conscients, després d'equivocar-nos molt, de la nostra vilesa.

INGRID GUARDIOLA
Agost del 2018

4 El diable a qui el protagonista de *Faust* de Goethe ven l'ànima. Apareix en diverses obres germàniques.

5 Els ludites eren treballadors radicals del tèxtil que van aparèixer a la Gran Bretanya a principi del s. XIX que destruïen les màquines perquè argüien que els deixaven sense feina. El neoludisme és un moviment filosòfic de finals del s. XX que apareix en paral·lel al desenvolupament de les noves tecnologies.

ESTRENA AL TEATRE NACIONAL DE CATALUNYA

Alba, de Marc Artigau, amb direcció de Raimon Molins, es va estrenar a la Sala Petita del TNC el 29 de novembre del 2018.

Teatre Nacional de Catalunya

Temporada 2018-2019

Direcció artística de Xavier Albertí

Patrocinador del TNC: Fundació Damm

Alba (o El jardí de les delícies) va guanyar el Premi Quim Masó 2017.

Aquesta publicació es va fer abans de l'estrena al Teatre Nacional de Catalunya, de manera que el text definitiu de l'espectacle pot haver estat subjecte a canvis.

*Déu va crear l'home a imatge seva,
el va crear a imatge de Déu,
creà l'home i la dona.*

Gènesi, 1:27

LA CREACIÓ

[1]

J-ALBA, nua, camina a poc a poc per El Jardí de les delícies.

Mira cap a un costat i cap a l'altre, curiosa.

La llum es filtra dins del seu cos. El silenci és un espai.

A mesura que avança, troba la font, una dona, animals, flors, el peix-monjo amb bec d'ànec que llegeix un llibre...

Els ocells volen i una estranya remor ve de lluny.

J-ALBA continua caminant, es va fent de nit.

Hi ha una petita porta i J, decidida, hi entra.

Som als ulls de J, dins de la casa d'ALBA. Un espai diàfan, de classe alta.

ALBA, tota sola, al llit, dorm plàcidament.

J-ALBA, es mou per la casa, ara que l'espai ha canviat completament. De sobte, s'atura i busca entre

uns llibres. Treu un àlbum de fotografies, el fulleja. Observa cada imatge detingudament.

(Podem veure les fotografies. A les imatges apareix ALBA de jove o per defecte J-ALBA, però ara encara no les podem diferenciar.)

J-ALBA deixa les fotografies, i s'apropa a un mirall. Pausa llarga. Es queda immòbil, mirant-se fixament al mirall.

[2]

Un matí.

J-ALBA, nua, dreta als peus del llit, porta l'esmorzar i observa com ALBA dorm plàcidament. Sona un despertador. Llum acabada de néixer. Pausa.

J-ALBA: Estàs bé?

ALBA: Bon dia.

J-ALBA: Bon dia.

ALBA: Adormida.

J-ALBA deixa el plat damunt de la taula. ALBA es desperta de mica en mica, va cap al bany.

J-ALBA: Fa un matí esplèndid. Amb una temperatura de vint graus a l'exterior. I la previsió del dia és assolellat. Tens a punt la farina de blat amb la fruita trinxada amb sucre i la vitamina C.

ALBA: Gràcies.

J-ALBA: La sacarina, l'he deixat a part.

Surt del bany.

ALBA: Perfecte.

J-ALBA: Alba, l'anàlisi d'orina és correcta. Tot dins dels paràmetres.

ALBA: Cada matí a l'hora d'esmorzar em diràs què tal la meva orina?

J-ALBA: No. Puc comentar-t'ho quan m'ho preguntis. O no dir-t'ho i enviar directament l'informe.

ALBA: Millor que enviïs directament l'informe i si hi ha alguna cosa, m'ho dius.

J-ALBA: Alguna cosa?

ALBA: Algun resultat estrany. Si sobrepasso algun paràmetre.

J-ALBA: D'acord.

Pausa curta. ALBA recupera uns papers mentre fa una mossegada a la torrada. J-ALBA s'asseu al seu costat mirant-la, però no menja.

ALBA: Què saps de Hieronymus Bosch, el pintor?

J-ALBA: Necessites alguna informació concreta?

ALBA: No. Era curiositat.

J-ALBA: Ho sé tot, Alba.

ALBA: És clar. (*Beu del suc.*) Molt bo.

J-ALBA: Gràcies.

ALBA: Pots projectar *El jardí de les delícies*?

J-ALBA projecta en una pantalla el quadre.

ALBA: Pots ampliar al detall la taula del mig?

J-ALBA, ho fa: Més?

ALBA: Així.

J-ALBA: Vols més resolució?

ALBA: Sí.

J-ALBA: Has tornat a somiar-hi?

ALBA: Sí.

J-ALBA: El mateix somni?

ALBA: No exactament. Hi passo massa hores, dins d'aquest quadre. No me'l trec del cap.

Veiem el quadre amb més resolució. La font rosa de la creació.

ALBA continua llegint i mirant el quadre. J-ALBA continua mirant-la.

J-ALBA: T'incomoda?

ALBA: El què?

J-ALBA: Que et miri mentre treballes i esmorzes.

ALBA: Una mica. No hi estic acostumada... Em costa concentrar-me.

J-ALBA: D'acord.

S'aixeca i s'allunya una mica.

J-ALBA: Aquí millor?

ALBA: Com estiguis còmoda, J.

J-ALBA: He acabat els plats i he endreçat el lavabo i l'altra habitació. La roba està planxada.

ALBA: Ets molt silenciosa de nit. Molt bé.

J-ALBA: Sí.

ALBA: Després anirem a buscar les caixes.

J-ALBA: Per?

ALBA: Per la roba. No m'agrada que vagis així. És massa... impersonal.

J-ALBA: I com em vestiràs?

ALBA: Tinc un traster ple de caixes, allà hi tinc roba. Provarem què hi ha i què et va bé.

J-ALBA: D'acord.

ALBA: Podràs decidir quina roba t'agrada més.

J-ALBA: Serà complicat.